

ญี่ปุ่นศึกษา ในประเทศไทย: เราจะไปทางไหนกัน?

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ*

—ญี่ปุ่นศึกษา : ปราชญ์การณทางวิชาการทศวรรษ 1900—

“ญี่ปุ่นศึกษา” เป็นปรากฏการณ์ใหม่ในวงการศึกษาของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษ 1960 ขอขอบคุณต่อขบวนการนักศึกษาในช่วงทศวรรษ 1970 (ที่มีวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับ “ภัยเหลือง” เมษายน 2515 สมัยบรรณาธิการสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นหัวหอก) ที่ทำให้เกิดความตื่นตัวอย่างยิ่งในเรื่องนี้ แน่นนอน ความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นของไทยมีมานานนับหนึ่งศตวรรษแล้ว เราจะเห็นได้ว่าคนไทยในระดับสูงนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ได้ให้ความสนใจต่อประเทศญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก และความสนใจนี้

ก็มีต่อเนื่องมาอย่างเกือบจะไม่ขาดสาย รัชกาลที่ 6 เองในสมัยที่ทรงดำรงตำแหน่งมกุฎราชกุมาร เมื่อสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ก็ได้ “นิวัตพระนคร โดยการเลียบพิภพ” เสด็จเยือนสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นเมื่อ พ.ศ. 2445 และก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เพียงหนึ่งปี รัชกาลที่ 7 ก็ได้เสด็จเยือนประเทศญี่ปุ่นเช่นกัน ทั้งสองพระองค์ทรงปลูกต้นสนไว้เป็นที่ระลึกที่ด้านข้างบริเวณหน้า “หลวงพ่อดโตโตบุตร” ที่ดามานุระ และอาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องกล่าวย้าว่า ในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ญี่ปุ่น ได้สร้างความ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์
ธรรมศาสตร์

และรองอธิการบดีฝ่ายการนักศึกษา มหาวิทยาลัย-

ประทับใจให้กับรัฐบาลของผู้นำใหม่ในสมัยของ พระยาพหลพลพยุหเสนา และจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพียงใด และยังเมื่อญี่ปุ่นสามารถฟื้นตัวจากความหายนะของสงครามครั้งนั้นอย่างรวดเร็วในทศวรรษ 1950 ญี่ปุ่นในทศวรรษ 1950 ก็ยังอยู่ในความสนใจที่จะเรียนรู้ของคนไทยในระดับสูงมากเพียงนั้น การลงทุนทางการค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในไทยในช่วง 1960 ก่อให้เกิดปฏิกิริยาของการต่อต้านขึ้นในทศวรรษ 1970 ประกอบกับการตื่นตัวของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในเมืองไทย “**นักเรียนนอก**” จำนวนไม่น้อยหันเหเข็มทิศของตนจากการเข้ารับราชการตามปกติ มาเป็นการรับราชการในมหาวิทยาลัยมากขึ้นในช่วงทศวรรษ 1960 มีอาชีพเป็น “**นักวิชาการ**” มีสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย และวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ เป็นแกนกลางทางวิชาการ ถึงแม้ว่าระยะแรก “**นักเรียนนอก**” ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกา ดังนั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับญี่ปุ่นก็เป็นการเรียนรู้โดยผ่านโลกตะวันตกก็ตามที แต่ในปลายทศวรรษ 1960 และต้นทศวรรษ 1970 “**นักเรียนนอก**” สายญี่ปุ่นก็เริ่มทวีความสำคัญ มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับญี่ปุ่นจากญี่ปุ่นโดยตรง ทวีความสำคัญขึ้นทั้งในทางด้านคุณภาพและปริมาณ **ทั้งหมดนี้เป็นส่วนประกอบหนึ่งที่นำมาซึ่ง “ญี่ปุ่นศึกษา” ในทศวรรษปัจจุบัน**

แต่อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ของคนไทยเกี่ยวกับญี่ปุ่นอย่างมากมายและต่อเนื่อง ดังที่จะเห็นได้จากบรรดางานเขียนต่าง ๆ ที่ปรากฏมาตลอด โดยเฉพาะที่ สีดา (เจตน์) สอนศรี ได้รวบรวมไว้ใน *บรรณนิทัศน์สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับญี่ปุ่น ที่เขียนและ/หรือพิมพ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2524-2526)* นั้น ส่วนใหญ่จะชี้ให้เราเห็นถึงความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับญี่ปุ่นไม่ว่าจะมาในรูปของความประทับใจ สารคดีหรืองานแปลก็ตาม ทว่าเรายังไม่อาจถือได้ว่า “ญี่ปุ่นศึกษา” ได้มีขึ้นในวงการการศึกษาไทยมานานแล้ว “ญี่ปุ่นศึกษา” เป็นปรากฏการณ์ในวงวิชาการในทศวรรษ 1980 ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นเท่านั้น และได้เริ่มรับเข้าเป็นวิชาการในลักษณะของสหวิทยาการ interdisciplinary และภูมิภาคศึกษา area study ดังเช่นในกรณีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่จัดหลักสูตร “ญี่ปุ่นศึกษา” ให้เป็นวิชาโทเป็นแห่งแรก และแห่งเดียวในปี 2529 นี้เอง ซึ่งเรื่องนี้จะแตกต่างกับการเปิดสอน “ภาษาญี่ปุ่น” ที่ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เริ่มขึ้นเป็นแห่งแรกในกลุ่มอุดมศึกษา เมื่อ 2508 และ กลายเป็นวิชาเอกเมื่อ 2525 ส่วนทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนภาษาญี่ปุ่นหลังมาอีก 1 ปี คือ 2509 แต่ได้ทำให้เป็น วิชาเอกตั้งแต่ 2514 ในปัจจุบันสถาบันระดับอุดมศึกษาเกือบ 10 แห่งในเมืองไทยมีการเปิดสอน ภาษาญี่ปุ่น

ดังนั้นถ้าหากเราจะดูจากจำนวนสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับญี่ปุ่น ดูจากการเปิดสอนภาษาญี่ปุ่น

ตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ดูจากจำนวนนักศึกษาที่สนใจเรียนภาษาญี่ปุ่นกันเป็นจำนวนมากกว่าภาษาจีน ฝรั่งเศส เยอรมันด้วยซ้ำไปแล้ว เราก็อาจจะคิดรวบยอดว่า “ญี่ปุ่นศึกษา” อยู่ในสภาพที่น่าพึงพอใจอย่างยิ่ง และยังมีเงินทุนสนับสนุนอย่างมากมาย ไม่ว่าจะจากทางรัฐบาลญี่ปุ่น มูลนิธิต่าง ๆ ตลอดจนหน่วยงานเอกชนของญี่ปุ่น ที่ให้ทั้งทุนการศึกษา การวิจัย การจัดพิมพ์เผยแพร่ ตลอดจนการสร้างถาวรวัตถุ อย่างเช่น **ศูนย์เยาวชน** ที่ดินแดง **ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา** ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาเขตรังสิต หรือ **ศูนย์วัฒนธรรม** ถนน

รัชดาภิเษก อันมีที่มาที่จะเปิดเนื่องในโอกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครบรอบพระชนมายุ 60 พรรษา ในปี 2530 บรรดาสถาบันที่ตัวตึกอาคารอันประทับใจนี้ อาจทำให้เราเกิด ภาพลวงตาของอนาคตอันสดใสของ “ญี่ปุ่นศึกษา” อันที่จริงแล้ว “ญี่ปุ่นศึกษา” เพียงแต่เพิ่งจะเริ่มต้น หรือเป็นเด็กที่เพิ่งจะคลอดจากครรภ์มารดา หรือไม่ก็เพิ่งจะเริ่มหัดเดินเท่านั้นเอง จะมีปัญหาที่จะต้องฟันฝ่าและเรียนรู้ในข้างหน้าอีกมาก ถ้าหากเราจะทำให้ “ญี่ปุ่นศึกษา” เป็น interdisciplinary และ arer study อย่างจริงจังในวงวิชาการไทย

ทำไมถึงต้องมี “ญี่ปุ่นศึกษา”

ถ้าหากจะตั้งคำถามว่า ทำไมถึงต้องมี “ญี่ปุ่นศึกษา” ขึ้นในวงวิชาการระดับสูงของไทย คำตอบอาจมีง่าย ๆ เป็นเบื้องต้นว่า เพราะคนไทย **สนใจ ญี่ปุ่น** สนใจในแง่ความสำเร็จของญี่ปุ่นในการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย ญี่ปุ่น ประสบความสำเร็จในทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นเบื้องต้น และกำลังจะประสบความสำเร็จทาง **วัฒนธรรม** (อย่างที่สหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จมาแล้ว) เป็นอันดับต่อมา เมื่อญี่ปุ่นประสบความสำเร็จเช่นว่านี้ คนไทยก็ให้ความสนใจ อยากเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงประเทศของตน ประเด็นนี้คงเป็น ประเด็นที่ไม่จำเป็นต้องย้า

เพราะเป็นที่รู้จักกันดี ไม่ว่าจะ เป็นในวงการวิชาการชั้นสูง ดังที่เราเห็นได้จากบรรดาหนังสือหรือบทความทางวิชาการ ที่ปรากฏออกมาอย่างสม่ำเสมอ และก็ปรากฏออกมาในหัวข้อนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า หรือในระดับทั่วไป เช่นในหมู่สื่อมวลชนที่เขียนในรูปของสารคดี เล่าแจ้งแฉถึง ความประทับใจต่อญี่ปุ่นเมื่อได้มีโอกาสไปเยือนญี่ปุ่น หรือแม้กระทั่งการ์ตูน **โตราเอมอน** ภาพยนตร์โทรทัศน์ที่ประสบความสำเร็จอย่างมหาศาล เช่น **โอปิน** ดังนั้นในที่นี้เราน่าจะมาแยกแยะความสนใจ ของคนไทยต่อความสำเร็จของญี่ปุ่น ว่าเป็นมาอย่างไร แต่ละยุคแต่ละสมัยที่ผ่านมาจนถึงแม้ว่าคนไทยจะสนใจต่อญี่ปุ่นตลอดมา แต่ความสนใจนี้ก็

ขึ้นอยู่กับกาลเวลา และมีแนวทางที่แตกต่างกัน ออกไปแต่ละยุคแต่ละสมัย นี่เป็นประเด็นหนึ่งที่จะกล่าวในหัวข้อนี้ ส่วนในประเด็นที่สองที่ว่า คนไทยหรือพูดให้ชัดเลยว่าในวงการการศึกษาาระดับสูงหรือค่อนข้างสูงให้ความสนใจต่อการเรียนรู้ญี่ปุ่น จนกระทั่งพัฒนากลายเป็น “ญี่ปุ่นศึกษา” ได้นั้น ก็เพราะมีทุนรอนสนับสนุนหรือไม่การที่เรียนรู้ภาษาญี่ปุ่น เทคนิคญี่ปุ่น ก็สามารถทำให้หางาน ประกอบอาชีพได้โดยง่าย ดังนั้นความสนใจเกี่ยวกับญี่ปุ่นในประเด็นหลังนี้ ก็มี **เงิน** มี **ทอง** มี **การ** **งาน** เป็นหัวใจสำคัญ

ถ้าหากจะลองแบ่งยุคสมัยของความสนใจของไทยที่เกี่ยวกับญี่ปุ่น (ทั้งก่อนและเมื่อกลายเป็น “ญี่ปุ่นศึกษา”) ก็อาจจะแบ่งได้ดังนี้

1. รุ่นศิวิไลซ์ ทศวรรษ 1900-1920

รุ่นนี้คือรุ่นตั้งแต่สมัยของรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 คือเป็นรุ่นที่อยู่ในกระแสของการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน 2435 (1892) เป็นการปฏิรูปเพื่อลอกเลียนแบบตะวันตกและทำสยามให้ทันสมัยอย่างที่ทราบกันดี ผู้นำไทยในรุ่นนี้ประทับใจต่อความสำเร็จของญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก แม้ว่รัชกาลที่ 5 จะไม่เคยเสด็จเยือนประเทศญี่ปุ่นก็ตาม (รัชกาลที่ 6 และ 7 เสด็จเยือนดังที่กล่าวข้างต้น) แต่ความสำเร็จของญี่ปุ่นเป็นเรื่องที่ชนชั้นผู้นำไทยรับรู้กันเป็นอย่างดี ดังปรากฏใน *แผนพัฒนาการเมืองฉบับแรกของไทย : คำกราบบังคมทูลของเจ้านายและ*

ข้าราชการให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ร.ศ. 103 (ช้อยอนันต์ สมุทวณิช) ซึ่งในคำกราบบังคมทูลต่อรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2427 (1884) ก่อนปีของการประกาศปฏิรูปด้วยซ้ำไปนั้น มีข้อความหลายตอนที่กล่าวถึงความสำเร็จของญี่ปุ่นในการเผชิญหน้ากับตะวันตก เช่น

“การที่จะรักษาบ้านเมืองให้พ้นภัยอันตราย ที่จะเกิดขึ้นได้ด้วยการปกครองของบ้านเมืองอย่างมีอยู่ในบัดนี้นั้น โดยทางยุทธธรรมญาอุตุธรรมของศัตร์ภูคิตี ต้องอาศัยความเปลี่ยนแปลงในทางทะเล บำรุงรักษาบ้านเมือง ตามทางญี่ปุ่นที่ได้เดินทางยุโรปมาแล้ว และซึ่งประเทศที่ปวงที่มีศิวิไลซ์ นับกันว่าเป็นทางเดียวที่จะรักษาบ้านเมืองได้”

ในงานเขียนของเทียนวรรณ บัญญาชนชั้นนำของสยามรุ่นนั้น ก็ปรากฏข้อความในทำนองเดียวกันว่าญี่ปุ่นได้แก้ไขบ้านเมืองของตนให้ **ศิวิไลซ์** สมควรอย่างยิ่งที่สยามจะต้องเรียนรู้เทคนิคของความสำเร็จอันนี้ และเมื่อกลุ่มนักปฏิวัติรุ่นแรกของไทย ร.ศ. 130 จากสาเหตุของความไม่พอใจในระบบการปกครองราชาธิปไตยของรัชกาลที่ 6 พยายามที่จะยึดอำนาจขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2454 (แต่ถ้านับแบบคริสต์ศักราชเป็น 1912 ไม่ใช่ 1911) นั้น เหตุหนึ่งทีกลุ่มนักปฏิวัติยกขึ้นมาอ้างก็คือ

“ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเคยเดินคู่กันมากับประเทศไทยแต่ๆ สมัยที่เบ็ดเมืองท่า แต่

ครั้งญี่ปุ่นเปลี่ยนระบอบการปกครองจาก สมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยได้กฎหมายแล้ว มิซามินานเท่าใดนัก ความเจริญก้าวหน้าก็วิ่งเข้ามาหาประชาชนชาติของเขาอย่างรวดเร็ว จนเกินหน้าประเทศไทยอย่างไกลลิบ... ชั่วไม่กี่ปี ญี่ปุ่นก็มีการล้าไปทั่วโลก... และเพื่ออิทธิพลทางการเมือง การทหาร การสังคม และวัฒนธรรมไปทั่วสากลพิภพ อีกด้วย” (ร.ต. เจริญ ศรีจันทร์ และ ร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์ กบฏ ร.ศ. 130)

ดังนั้นในรุ่นแรกนี้ ความสนใจต่อญี่ปุ่น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการคุกคามของลัทธิอาณานิคม ฉะนั้นสยามก็ต้องปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย เพื่อให้รอดจากการตกเป็นเมืองขึ้น ประเด็นสำคัญของการปฏิรูปนี้ ในทางด้านหนึ่ง คือการยอมรับความเหนือกว่าของโลกตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเทคนิควิทยาการ หรือด้านวัฒนธรรม ฝรั่งเศสเป็นผู้ที่เหนือกว่าในเกือบจะทุกด้าน ไทยเป็นผู้ที่ต่ำต้อยกว่า ความคิดเช่นว่านี้เป็นสิ่งที่ผู้นำไทยในชั้นต้นจำต้องยอมรับ และในที่สุดก็ยอมรับเข้าไปอยู่ในวิถีคิดและโลกทัศน์ของตน ในประเด็นของวัฒนธรรม คำว่า *ศิวิไลซ์* กลายเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปครั้งนี้ ญี่ปุ่นได้พิสูจน์ตัวแล้วว่าสามารถจะลอกเลียนฝรั่งได้ ทำตนให้ “*ศิวิไลซ์*” ได้ ดังนั้นสยามก็น่าจะทำได้เช่นกัน ถ้าจะสรุปให้สั้นอีกทีก็คือ ในยุคนี้ ไทยยอมรับว่าฝรั่งเศสเหนือกว่า

ไทยต้องลอกเลียนฝรั่ง เมื่อลอกเลียนได้ไทยก็จะเท่าเทียมฝรั่ง ญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างอันดีของประเทศที่ต่ำต้อยกว่า สามารถลอกเลียนแบบได้จนเท่าเทียมฝรั่ง ดังนั้นญี่ปุ่นก็เป็นตัวอย่างที่ไทยควรสนใจใฝ่รู้เพื่อเป็นแนวทางในการลอกเลียนด้วย

2. รุ่นผู้นำแหลมทอง ทศวรรษ 1930-1940 รุ่นนี้เป็นรุ่นของผู้นำใหม่ที่มากับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ผู้นำใหม่เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ว่าผู้นำเก่าในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ไม่สามารถจะนำประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ทันโลก (ตะวันตกและญี่ปุ่น) ผู้นำใหม่เป็นผู้นำที่อยู่ในยุคสมัยของความขัดแย้งในกลุ่มโลกตะวันตกด้วยกัน อยู่ในสมัยของการเจริญก้าวหน้าอย่างยอดเยี่ยม การเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเหล็กกล้า เรื่องการทุ่มเงินอย่างมหาศาลเพื่อสร้างกองทัพเรืออันเกรียงไกร ของญี่ปุ่น สร้างความบังดาลใจให้ผู้นำใหม่ของไทยอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นในสมัยของรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา หรือรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ตาม รัฐบาลไทยในช่วงนี้เป็นรัฐบาลที่ทหารก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำสำคัญ และผู้นำไทยในสมัยนี้ (ไม่จำกัดเฉพาะทหารเท่านั้น) ก็ประทับใจในความสำเร็จของญี่ปุ่น แม้ว่าความสำเร็จนั้นจะมีลักษณะของลัทธิอาณานิคมล่าเมืองขึ้นที่ไทยเคยเผชิญมาก่อนก็ตาม ผู้นำไทยดูจะมองว่าการรุกรานทางทหารและเศรษฐกิจ

ของญี่ปุ่นเข้าไปในเกาหลี แมนจูเลีย จีน ฯลฯ นั้นเป็นการ “ล้างแค้น” ฝรั่งเศส ไซไซเป็นการเข้าไปย่ำยีชนชาติเอเชียด้วยกันไม่ ดังนั้นในตอนนั้นญี่ปุ่นหาใช่ **ศิวิไลซ์** และ **เท่าเทียม** ฝรั่งเศสเท่านั้น แต่ “**เหนือกว่า**” ฝรั่งเศสด้วยซ้ำไป เช่นเดียวกัน ตัวอย่างของความสำเร็จครั้งนี้สมควรที่ไทยจะเรียนรู้และลอกเลียนเช่นกัน ประโยคที่บุคคลสำคัญในฐานะเป็นผู้ใกล้ชิดของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ นายสังข์ พิธินทัย กล่าวว่ญี่ปุ่นได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า “**ฝรั่งเศสไม่ใช่เทวดา**” (**ความนึกในกรงขัง**) สะท้อนให้เห็นบรรยากาศของความคิดของผู้นำไทยในรุ่นนี้เป็นอย่างดี หรือแม้แต่คำพูดของจอมพล ป. พิบูลสงครามเองที่กล่าวพาดพิงถึงการลอกเลียนญี่ปุ่นในเรื่องของลัทธิผู้นำทางทหารว่า

“ญี่ปุ่นมีเครื่องยึดมั่นอยู่คือ พระเจ้าแผ่นดินของเขา ของเราไม่มีอะไรเป็นเครื่องยึดมั่นนอน ที่มีอยู่ก็คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ชาติก็ยังไม่มีความมั่นคง ศาสนาก็ไม่ทำให้คนเลื่อมใสถึงยึดมั่น พระมหากษัตริย์ยังเป็นเด็กเห็นแต่รูป รัฐธรรมนูญก็เป็นสมุดหนังสือ เวลาบ้านเมืองคับขันจะเอาอะไรเป็นเครื่องยึดมั่นไม่ได้ ผมจึงให้ตาม **นายกรัฐมนตรี**” (แถมสุข นุ่มนนท์ **เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง**)

ดังนั้นในการลอกเลียนตะวันตก ไทย (ก็น่าจะเหมือนญี่ปุ่น) คือจะทำให้ไทยเท่าเทียม

กับฝรั่งเศสเป็นเบื้องต้น และในบันไดขั้นต่อไปก็คือจะพิชิตฝรั่งเศสได้ ญี่ปุ่นไม่เป็นแต่เพียงตัวอย่างของความเท่าเทียม แต่เป็นตัวอย่างของ **ความเหนือกว่า** ที่คนเอเชียสามารถจะมีได้เช่นเดียวกับฝรั่งเศส ญี่ปุ่นให้ความมั่นใจต่อความคิดของผู้นำไทยที่กระทบกระเทือนอย่างมากในรุ่นที่ 1 ความคิดเช่นที่ว่านี้ดูสมเหตุสมผลของยุคสมัย ทั้งนี้เพราะมีปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดจากการเริ่มต้นของการล่มสลายของจักรวรรดิโพ้นทะเลของฝรั่งเศส โดยญี่ปุ่นเป็นตัวแปรที่สำคัญ ปรากฏการณ์นี้เร่งเร้าให้ไทยเรียกร้องดินแดนในอินโดจีน ไทยรบกับฝรั่งเศส ได้ดินแดนในเขมรและลาวมา เป็นการ “ล้างแค้น” ฝรั่งเศสที่ทำกับไทยไว้เมื่อ ร.ศ. 112 (ค.ศ. 1893) รวมไปถึงการยึดดินแดนในพม่าและมลายูด้วยความเห็นชอบของญี่ปุ่น ดังนั้นญี่ปุ่นมิได้เป็นตัวอย่างอัน “ดี” ของการที่จะ “เท่าเทียม” กับฝรั่งเศสเท่านั้น แต่เป็นตัวอย่างของการที่จะ “เหนือกว่า” ฝรั่งเศสด้วยซ้ำไป ถ้าหากญี่ปุ่นสามารถเป็นใหญ่ในเอเชียแทนฝรั่งเศสได้ตามนโยบาย “เอเชียเพื่อคนเอเชีย” ได้ ในความเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่ของการเมืองระดับโลกนี้ ที่มีพร้อมไปกับลัทธิผู้นำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ยึดและผลักดันนโยบายการปฏิรูปวัฒนธรรมอย่างแข็งแกร่ง ไทยจะมีฐานะใหม่ของตน **ไทยสามารถจะเป็นใหญ่ในแหลมทอง เป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นแผ่นดินใหญ่** รัฐบาลไทยในสมัยจอมพล ป.

พิบูลสงครามสามารถขยายดินแดนของไทยได้กว้างขวางใหญ่โตเหมือนบรรดาวีรกะษัตริย์ เช่น พระนเรศวร พระเจ้าตากสิน เป็นการ “*กว้างแค้น*” ฝรั่งเศส ดั้งนั้นในแง่ของการเมืองภายใน บทบาทของผู้นำใหม่รุ่น 2475 ก็ดูโดดเด่นด้วยนโยบายเช่นว่านี้ ในแง่ของการเมืองระหว่างประเทศก็ก้าวขึ้นไปเล่นในระดับชาติ first class (เปิดสถานเอกอัครราชทูต มีเอกอัครราชทูต แลกเปลี่ยนกับโตเกียวเป็นแห่งแรก หาได้มีเพียงชั้นสองคืออัครราชทูต อย่างที่เคยถูกลอนดอน ปารีส หรือวอชิงตันกำหนดและจำกัดไว้ไม่)

3. รุ่นผู้นำอาเซียน ฯ ทศวรรษ 1950

-1960 ในรุ่นสุดท้ายนี้ เราจะพบว่าคนที่ให้ความสนใจต่อการเรียนรู้ญี่ปุ่น ไม่จำกัดอยู่แต่ในวงราชการ ชนชั้นผู้นำ หรือผู้ที่มิบทบาทในการที่จะลอกเลียนแบบของญี่ปุ่นมาใช้แต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะบรรดาสื่อมวลชน นักเรียน และในท้ายที่สุดนักวิชาการ (ที่ไม่อาจถือว่าเป็นผู้นำในระบบราชการตามปกติ) ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทมากขึ้น และความคิดเห็นของบุคคลเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเขียนหรือนักหนังสือพิมพ์ ได้มีอิทธิพลกว้างขวางในสังคมไทยมากกว่าที่เคยเป็นมา ดังนั้นความสนใจของเราควรจะมีมาที่กลุ่มนี้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของนักวิชาการ อันเป็นต้นกำเนิดของ “*ญี่ปุ่นศึกษา*”

อาจกล่าวได้ว่า ความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับญี่ปุ่นของคนไทยนั้น มีมาเป็นกระแสที่ไม่ขาดสาย แม้ว่าในช่วงระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ความปราชัยและความหายนะของญี่ปุ่นจะทำให้กระแสเช่นที่ว่านี้ สะดุดลงชั่วคราวหนึ่ง แต่ทว่าก็เป็นเพียงระยะสั้น ๆ เท่านั้นเอง ยิ่งญี่ปุ่นฟื้นตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของสงครามเกาหลี สินค้า **Made in Japan** ก็เริ่มปรากฏตัวให้เห็นทั่วไปในทศวรรษ 1950 แม้จะถูกตราชื่อว่าเป็นของราคาถูก คุณภาพไม่ดี ไม่เท่าเทียมกับของฝรั่งก็ตาม แต่โดยกำลังซื้อของคนในประเทศไม่ร่ำรวยอย่างไทย ทำให้ของญี่ปุ่นกระจายได้กว้างขวาง และเริ่มมีอิทธิพลต่อชีวิตคนไทยขึ้นอีกครั้งหนึ่ง งานเขียนที่เกี่ยวกับญี่ปุ่น เช่น ของ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ นักเขียนสารคดีด้วย **เที่ยวเมืองญี่ปุ่น** (2494 หรือ 1951) ก็สามารถพิมพ์ออกมาขายในลักษณะของหนังสือสารคดีทั่วไปได้ และยิ่งเมื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียน **จากญี่ปุ่น** (จัดพิมพ์รวมเล่มครั้งแรก 2505 หรือ 1962) ด้วยลีลาการเขียนที่ไม่ซ้ำแบบใคร อ่านได้สบาย ด้วยความไม่ต้องรู้สึกกังวลในความ “ด้าต้อย” ของคนไทย ก็ยิ่งทำให้เรื่องของญี่ปุ่นเป็นที่สนใจในระดับกว้างออกไป

บทบาทของบรรดาอาจารย์รุ่นใหม่ที่เป็น “*นักเรียนนอก*” ในช่วงทศวรรษ 1960 เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดความสนใจต่อญี่ปุ่นอย่างจริงจังในวงวิชาการ ไม่จำกัดเฉพาะผู้บริหารผู้ปกครอง

(ผู้ซึ่งประทับใจต่อความสำเร็จของญี่ปุ่น) หรือ นักเขียน นักหนังสือพิมพ์อีกต่อไป อาจกล่าวได้ว่าในบรรดานักวิชาการในระดับมหาวิทยาลัยนั้น บุคคลที่ทำให้เรื่อง “ญี่ปุ่นศึกษา” มีความสำคัญโดดเด่นขึ้นมาก็คือ ดร. เขียน ธีระวิทย์ ดังเช่น **วิวัฒนาการการปกครองของญี่ปุ่น** (2508) หรืองานเขียนอื่นๆ ในทำนองเดียวกัน ก็กลายเป็นบรรทัดฐานของการศึกษาในหัวข้อนั้น ดร. เขียน ใช้องค์กรของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย และอีกส่วนหนึ่งจากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการดำเนินการทางด้านวิชาการนี้ บุคคลหนึ่งซึ่งอาจจะต้องกล่าวไว้ในที่นี้ก็คือ ดร. วารินทร์ วงศ์หาญเขาว์ ซึ่งแม้จะเริ่มงานทางด้านเกี่ยวกับ “ญี่ปุ่นศึกษา” ภายหลัง ดร. เขียนที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประมาณต้นทศวรรษ 1970 แต่ก็มีอิทธิพลในระยะสั้นที่ทำให้เกิดการคิดจัดตั้งองค์กรในระดับมหาวิทยาลัยที่จะกลายเป็น “ญี่ปุ่นศึกษา” ในเวลาต่อมา ทั้งนี้เพราะได้มีการจัดตั้ง “กลุ่มญี่ปุ่นศึกษา” ขึ้นที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในช่วงระยะเวลาสั้น และได้ย้าย “กลุ่มญี่ปุ่นศึกษา” มาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งปัจจุบันเป็นโครงการหนึ่งในสถาบันเอเชียศึกษาของมหาวิทยาลัยนั้น กล่าวโดยย่อ ดร. เขียนเริ่มงานทางด้านการศึกษา แต่ ดร. วารินทร์ เริ่มงานทางด้านการจัดองค์กร และการทำงานของ

บุคคลทั้งสองก็เป็นการเรียนรู้ญี่ปุ่นโดยอ่านโลกตะวันตกเป็นส่วนใหญ่

ในการเอ่ยชื่อถึงบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการทำให้เกิด “ญี่ปุ่นศึกษา” ขึ้นมานี้ เป็นที่แน่นอนว่าจะต้องตกหล่นชื่อคนจำนวนมากไป และการมองเช่นนี้ก็จะทำให้เหมือนกับว่าเน้นอยู่ที่ตัวบุคคล ดังนั้นจึงขอย้ำอีกครั้งว่าการตั้งชื่อบุคคลบางท่านขึ้นมา ก็เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นภาพของความเคลื่อนไหวทางด้านความพยายามของคนไทยที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับญี่ปุ่นแน่นอนตัวบุคคลเหล่านี้สามารถจะมีบทบาทจนเป็นที่ยอมรับในวงกว้างได้ ก็เพราะมีกระแสสังคมอยู่แล้วที่ต้องการข้อมูลหรือความรู้ด้านนี้ พุดง่าย ๆ ก็คือมี “ผู้อ่านและผู้ฟัง” ตลอดจนมีผู้ร่วมงานด้วยอีกกลุ่มหนึ่ง ดังที่เราจะเห็นได้จากคนที่ตามติดมาในขบวนการนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษ 1970 ที่เราจะเห็นบทบาทของ “นักเรียนนอก” สายญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้น และได้เข้ามาทำงานหรือบางครั้งก็เข้ามารับช่วงในเรื่องนี้โดยตรง อาทิเช่น ดร. ชุนทอง อินทร์ไทย, เตชะพิทย แสวงสิงแก้ว, บัญญัติ สุรการวิทย์, ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์, สุริชัย หวันแก้ว, อาหาร พุ่งธรรมสาร ฯลฯ และแน่นอนที่สุดก้าวกระโดดอันสำคัญ คือการตั้ง “ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา” ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาเขตรังสิต ที่มีการเจรจาความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นเป็นเวลาหลายปี จากสมัยของ ศ. ประภาศน์ อวยชัย เป็นอธิการบดี

ที่มี ดร. พิชัย จรรย์สุภกรินทร์ เป็นรองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา จนถึงสมัยของ ศ. นงเยาว์ ชัยเสรี ที่มี ดร. ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล เป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ประสบความสำเร็จด้วยการได้มาซึ่งตัวอาคารมหาวิทยาลัย 115 ล้านบาท เปิดเมื่อ 17 มิถุนายน 2528 นี้เอง เมื่อถึงจุดนี้แล้วความสนใจที่จะศึกษาญี่ปุ่นของผู้ชาวไทยในระดับบริหาร ในระดับปัญญาชนอิสระ ได้กลายเป็น “สถาบัน” ทางวิชาการขึ้นมาในรูปของ “ญี่ปุ่นศึกษา” เราจะมาดูกันในตอนท้ายว่า “ญี่ปุ่นศึกษา” จะเดินไปในทิศทางใด และมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร

ก่อนที่จะถึงประเด็นนั้น คำถามหนึ่งที่สมควรจะถามอย่างยิ่งว่า แล้วคนรุ่นที่ 3 ที่สนใจญี่ปุ่นจนกระทั่งทำให้เกิด “ญี่ปุ่นศึกษา” นั้น ต้องการจะเรียนรู้ญี่ปุ่นไปทำไม คำตอบคงไม่ง่ายและรวบรัดเท่าใน 2 ยุคสมัยที่ผ่านมา ทั้งนี้เพราะสังคมไทยได้เพิ่มความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น กลุ่มคนที่มิพบทบาทในสังคมไทยมิได้จำกัดอยู่กับคนเพียงจำนวนน้อย ซึ่งในอดีตเคยมีพบพานอยู่แต่เพียงในระบบราชการเป็นส่วนใหญ่ในปัจจุบันกลุ่มคนต่างๆ ที่เราถือได้เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญขึ้นมา บางกลุ่มก็กลายเป็น “พลังนอกระบบราชการ” บางกลุ่มแม้จะไม่เป็นพลังอย่างจริงจัง แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่จะเพิกเฉยไม่ได้ ความคิดที่สะท้อนออกมาจากกลุ่มต่างๆ เราจะเห็นว่ามีความหลากหลายมากไม่เป็นแต่

เพียงการลอกเลียน เพื่อความศิวิไลซ์หรือความเท่าเทียม การลอกเลียนเพื่อความเหนือกว่าอย่างที่เราได้เห็นมา ความพยายามเรียนรู้เกี่ยวกับญี่ปุ่นมีทั้งในด้านที่เป็นบวกและเป็นลบ เราได้เห็นมาอย่างชัดเจนว่าในสมัยทศวรรษ 1970 ที่มีการต่อต้านญี่ปุ่นนั้น ด้านหนึ่งมาจากทัศนะที่เป็นด้านลบ ทัศนะด้านลบเกิดจากความวิตกกังวลภัยอันตรายที่จะมาจากญี่ปุ่น ที่ชัดเจนก็คือความวิตก เรื่องการครอบงำทางเศรษฐกิจ เป็นยุคสมัยของการมองภาพ “สัตว์เศรษฐกิจ” อันเป็นต้นกำเนิดของ “ภัยเหลือง” หรืองานอย่างเช่น **สุเมโต ไอยู่น** ของอิสระ สุวรรณบอล (พ.ศ.ต. อนันต์ เสนาจันทร์ เป็นผู้เสนอประมาณปี 2516-17) หรืออย่างหนังสือ **ญี่ปุ่นเป็นพิษ** (2517) ของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ธรรมศาสตร์ จุฬาฯ รามคำแหง หรืองานแปลของ เสน่ห์ จามริก **จักรวรรดินิยมญี่ปุ่นปัจจุบัน** (แปลจาก Japanese Imperialism Today ของ Jon Halliday and Gavan Mc Cormack และพิมพ์เมื่อ 2518)

หากจะกล่าวโดยรวบยอดแล้ว สิ่งที่เป็นญี่ปุ่นดูจะมีอยู่รอบตัวเรา ไม่มีแต่เพียงในระดับเทคโนโลยีสูงๆ ที่อาจจะห่างไกลจากชีวิตของคนส่วนใหญ่ แต่มีในระดับที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ทั้งในเครื่องอุปโภคบริโภค เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนไทยทางด้านเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเมื่อสังคมไทยสลับ-

ซับซ้อนขึ้นทุกวัน มีทั้งภาพยนตร์ โทรทัศน์ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ เราได้เห็นพบสิ่งที่เป็ญญี่ปุ่นมากมายขึ้นทุกที ไม่ว่าจะเป็ญ อากิระ กุโรซาวา แจ้มดแดง โดราเอมอน หรือโอชิน แม้กระทั่งซาซิมิ ญี่ปุ่นได้เข้ามาอยู่ในหลายอนุของวัฒนธรรมไทยอย่างมากมาย มหาศาล ฉะนั้นความสนใจและการรับรู้ของ คนไทยเกี่ยวกับญี่ปุ่น ก็ทวีความหลากหลาย ยิ่งขึ้นทุกที

ถ้าหากจะดูโดยรวมๆ แล้ว จะเห็นว่าความพยายามที่จะศึกษาญี่ปุ่นในระยะหลังนี้มีความ หลากหลายมาก มีทั้งบวกและลบดังที่กล่าวมา แต่แล้วกระแสหลักของการศึกษาในปัจจุบันอยู่ที่ ไหนเล่า บัญญัติ สุรการวิทย์ ซึ่งมีบทบาท สำคัญในเรื่อง “ญี่ปุ่นศึกษา” ของมหาวิทยาลัย- ธรรมศาสตร์ โดยที่ไม่ได้ตั้งใจอาจจะสะท้อน กระแสหลักอันนี้ของผู้นำไทย ที่มีความสืบเนื่อง กันเรื่อยมาตั้งแต่รุ่น 1 และ 2 ในแง่ของความ ประทับใจต่อญี่ปุ่น ในแง่ของการเรียนและ เรียนรู้ญี่ปุ่น เพื่อดลอะไรบางอย่าง (ศิวิไลซ์ เท่าเทียม หรือเหนือกว่าเพื่อเป็นใหญ่ในแหลมทอง) อาจารย์บัญญัติได้กล่าวใน “คำนำจาก บรรณารักรการแปล” ของหนังสือ “ญี่ปุ่น : ผู้ เป็นหนึ่ง” แปลว่า Japan As Number One ของ Ezra F. Vogel พิมพ์โดยศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา 2528) มีข้อความในคำนำว่า

“ญี่ปุ่น ผู้เป็นหนึ่ง” คงจะเป็นหนึ่งไม่ได้ ถ้าปราศจากผู้อ่านชาวไทย! เมื่อไทยผู้จะเป็นหนึ่ง ในอาเซียน ด้วยจิตคารวะ...” ประโยค “ไทยผู้เป็นหนึ่ง ในอาเซียน” อาจจะเป็นความใฝ่ฝันของผู้นำไทยจำนวน ไม่น้อย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการ รัฐบาล ดังจะเห็นได้จากสายกระทรวงการ ต่างประเทศ หรือสายที่เกี่ยวข้องกับการ เศรษฐกิจของรัฐบาลไทยในระยะหลังๆ นี้) จะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ปริมาณพล ที่กลุ่มในประเทศอาเซียนได้ขีดขึ้นมาเพื่อ เผชิญกับประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน และก็ได้รับการสนองรับอ้อมชูจากมหา อำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน ได้กลายเป็นเวทีที่ผู้นำไทย ยอมรับสถานะภาพและวงจำกัดอันนี้ เมื่อ เราย้อนกลับไปดูโลกทัศน์ของผู้นำไทยใน ประวัติศาสตร์รุ่นที่ 2 เมื่อญี่ปุ่นเป็นใหญ่ใน เอเชีย ไทยก็ขีดวงให้ตนเองในแหลมทอง แต่บัดนี้ญี่ปุ่นได้รับการรับรองแล้วว่าเป็น หนึ่ง (ในโลก) ไทยก็รับสภาพอันจำกัด ของตนในเขตอาเซียน ซึ่งดูจะไม่ต่าง ไปกว่าภูมิภาคที่เรียกว่าแหลมทองของ จอมพล ป. พิบูลสงครามเท่าไรนัก และ ก็ดูจะเป็นการสืบทอดจารีตเก่าของโลกทัศน์ ของไทยในส่วนที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ญี่ปุ่นเป็นอยู่อย่างยิ่ง

ทิศทางของญี่ปุ่นศึกษา

ในระหว่างการเตรียมข้อเขียนชิ้นนี้ เนื่องจากผู้เขียนมิได้เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ “ญี่ปุ่นศึกษา” และก็ขาดความรู้เกี่ยวกับญี่ปุ่น ในลักษณะเชิงวิชาการ ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้อาศัยการสัมภาษณ์จากผู้รู้และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิชาการด้านนี้โดยตรง โดยการสัมภาษณ์อาจารย์จากจุฬาฯ ธรรมศาสตร์ และเกษตรศาสตร์ รวมทั้งสิ้น 6 ท่าน และนักหนังสือพิมพ์อีก 1 ท่าน ผู้เขียนขอประมวลข้อสัมภาษณ์ต่างๆ มาสรุปเป็นประเด็นสำหรับการมองทิศทางของญี่ปุ่นศึกษา โดยตระหนักดีว่าการตีความและการเสนอครั้งนี้ ในท้ายที่สุดหากจะมีปัญหา ก็เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนเอง

เราทราบว่า “ญี่ปุ่นศึกษา” ได้เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วภายในไม่กี่ปีของทศวรรษ 1980 ด้านหนึ่งเป็นแรงผลักดันมาจากญี่ปุ่นเอง อีกด้านหนึ่งเป็นกระแสของการตอบรับภายในจากนักวิชาการของไทย รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อประเทศไทยอย่างยิ่งยวด โดยเฉพาะปัญหาความมั่นคงของไทยในลักษณะที่เป็นรัฐแนวหน้า (frontline state) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกเหนือจากสถานเอกอัครราชทูตที่ญี่ปุ่นถือว่าทรงความสำคัญของตนตามลำดับคือ วอชิงตัน ปักกิ่ง ลอนดอน และมอสโกแล้ว ก็ดูเหมือนว่ากรุงเทพฯ จะอยู่ในอันดับที่ถัดมาจากเมืองหลวงของมหาอำนาจดังกล่าว ในประเทศไทยเองมีคนญี่ปุ่นอยู่ถึงประมาณ 15,000 คน และมีนักข่าวญี่ปุ่นอยู่ในไทยถึง 24 คน

เป็นตัวแทนขององค์กรสำนักข่าว 14 แห่ง มากกว่าหน่วยงานทำนองเดียวกันของประเทศใด ๆ กล่าวกันอย่างไม่เป็นทางการว่าคนญี่ปุ่นทุกคนต้องจ่ายภาษี 100 บาท ต่อหัวเพื่อเป็น “ทุนช่วยเหลือ” หรือเพื่อ “การพัฒนา” ประเทศไทย ที่วิเคเบิลที่มีปัญหาเกิดขึ้นนั้นก็เป็นรายการเพื่อสนองคนญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ และเมื่อทีมเบสบอล Hanshin Tiger ได้ชัยชนะในการแข่งขัน Hanshin Tiger of Thailand ก็เลี้ยงฉลองชัยชนะครั้งนี้ที่โรงแรมอิมพีเรียลเมื่อปลายปี 2526

แรงผลักดันเรื่องญี่ปุ่นในไทยมีอย่างมหาศาล ไม่เพียงแต่ในภาคของรัฐบาล แต่รวมไปทั้งภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการธุรกิจการลงทุนทั้งหลาย ซึ่งพลิกแพลงรูปแบบของการลงทุนเป็นที่โน้มน้าวจิตใจของ “ชนชั้นกลาง” ไทย ไม่ว่าจะเป็นที่ดีพาร์ทเมนท์สเตอร์ หรือ โอชิน วัฒนธรรมในระดับ “ท็อป” ของญี่ปุ่นดูจะได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี โอชิน เป็นที่ชื่นชอบของชนชั้นกลาง เตือนความทรงจำของคนไทย-จีนในกรุงเทพฯ ได้ถึงจิตถึงใจ แรงผลักดันเช่นนี้ไม่จำกัดว่าเป็นอิทธิพลของญี่ปุ่นต่อไทยทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวอีกแล้ว แต่หมายถึงอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมของญี่ปุ่นอีกด้วย ญี่ปุ่นได้กลายเป็นแหล่งใหม่ทางวัฒนธรรมของไทย ลดบทบาทที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ผูกขาดมาเป็นเวลานาน เมื่อเป็นดังนี้แล้ว ทิศทางของ “ญี่ปุ่นศึกษา” ก็ควรจะมองควบคู่

กันไปกับสภาพแวดล้อมของสังคมไทยที่มีญี่ปุ่นมีบทบาทมากขึ้นทุกที ๆ

ผู้เขียนขอมองปัญหาของ “ญี่ปุ่นศึกษา” ใน 2 ระดับด้วยกัน คือ ด้านหนึ่งเป็นปัญหาทางวิชาการ ส่วนอีกด้านเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ

ในปัญหาทางด้านวิชาการ

นั้น ก่อนอื่นเราต้องมองว่า “ญี่ปุ่นศึกษา” มีลักษณะที่เป็นสหวิทยาการ และเป็นภูมิภาคศึกษา เราสามารถพูดได้เกือบเต็มปากว่าลักษณะดังกล่าวทั้งสองนี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับกันนักในวงการศึกษาของไทย ถึงแม้ว่าจะมีสิ่งที่เรียกว่า “ไทย (คดี) ศึกษา” เกิดมาเป็นเวลานานกว่า 10 ปีแล้ว และมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยหลายแห่งก็มีโครงการของตนในด้านนี้เป็นจำนวนไม่น้อยก็ตาม แต่ “ไทย (คดี) ศึกษา (หรือหน่วยที่ย่อยลงไปอีก เช่นว่า “ทักษิณศึกษา” หรือ “ล้านนาศึกษา”) ก็ยังไม่เป็นที่รับรองกันในวงวิชาการอย่างจริงจังนัก จากลักษณะพิเศษของวิชาการด้านนี้ ที่จะต้องมีการเรียนรู้จากสาขาอื่นๆ หลายสาขา ทำให้สหวิทยาการ และภูมิภาคศึกษา ถูกมองว่าเป็นวิชาประเภท “จับฉ่าย” กล่าวคือมีอะไรก็ได้ที่เกี่ยวข้อง ๆ ก็จับมารวมกลายเป็นยาใหญ่หาได้มีสูตรอะไรเฉพาะเป็นที่น่าเชื่อถือไม่ ทั้ง “ไทยศึกษา” และ “ญี่ปุ่นศึกษา” ซึ่งได้รับการเสนออย่างเป็นทางการต่อที่ประชุมคณบดีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพื่อจะได้มีฐานะ

เป็นวิชาโท บรรจุอยู่ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ก่อนที่จะได้รับการยอมรับเข้าเป็นทางการในปี 2529 นั้น วิชาโททั้งสองประสบปัญหาของทัศนคติที่มองไม่เห็นความสำคัญของวิชาการประเภทนี้ไม่น้อย ในกรณีของ “ญี่ปุ่นศึกษา” นั้น ยังมีทัศนคติที่มองไม่เห็นความสำคัญของ “ญี่ปุ่นศึกษา” นอกเหนือไปจากการเรียน “ภาษาญี่ปุ่น” จนซ้ำซ้อนแต่เพียงอย่างเดียวก็พอเพียงแล้ว อาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวนไม่น้อยที่ยังคิดว่า “ภาษา” เป็นเครื่องมือไปสู่ความเข้าใจทั้งหมด ถ้าหากเชี่ยวชาญภาษาญี่ปุ่น ภาษาญี่ปุ่นก็จะเป็นบันไดไปสู่ความเข้าใจเศรษฐกิจญี่ปุ่นหรือเข้าใจการเมืองญี่ปุ่น ฉะนั้น “ญี่ปุ่นศึกษา” จึงมีความจำเป็นน้อยมาก

เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ ก็เป็นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับ “ญี่ปุ่นศึกษา” ที่จะพิสูจน์ให้ผู้อื่นเห็นถึงความสำคัญของแขนงวิชาของตน นักวิชาการบางท่านเห็นว่าการ “เล่น” ปัญหาที่ current อาจจะช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอันนี้ เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่า “ญี่ปุ่นศึกษา” มีความหมาย มีความสำคัญ สามารถจะตอบปัญหาได้ หรือไม่ก็ช่วยเป็นแนวทางสร้างความเข้าใจอันจะเป็นผลต่อการแก้ปัญหาของสังคมผู้เขียนมั่นใจว่าปัญหาที่ประเทศไทยจะมีกับญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง หรือวัฒนธรรม จะต้องมิต่อไปอีกเป็นเวลานาน ดังนั้น “ญี่ปุ่นศึกษา” ของนักวิชาการในระดับมหาวิทยาลัยจะได้รับการยกย่องนับถือหรือไม่

ก็ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้ที่ปฏิบัติงานด้านนี้เป็น
อย่างมากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในทางด้านวิชาการของ “ญี่ปุ่นศึกษา”
นี้เราจะเห็นว่ามีการศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์
มาเป็นอันดับหนึ่ง มีรัฐศาสตร์เป็นอันดับรอง
ลงไป ดังนั้นกล่าวโดยรวม “ญี่ปุ่นศึกษา” ก็
มีน้ำหนักอยู่ที่ทางสังคมศาสตร์ ในทางด้าน
มนุษยศาสตร์กลับอ่อนแอกว่าหลายช่วงตัว ที่
พอจะมองเห็นอยู่บ้างก็เป็นทางด้านประวัติศาสตร์
เท่านั้นเอง เมื่อดูจากสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับญี่ปุ่น
โดยทั่วไป รวมทั้งของ “ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา”
ที่จัดพิมพ์ทั้งหนังสือ และวารสารออกมาเป็น
ประจำแล้ว ก็ดูเป็นเรื่องน่ายินดีอย่างยิ่ง เพราะ
เราจะมีหนังสือ หรือวารสารให้อ่านให้ศึกษา
เกี่ยวกับญี่ปุ่นไม่น้อย มีทั้งจากนักวิชาการมหา-
วิทยาลัย มีทั้งนักหนังสือพิมพ์ นักเขียน นัก-
แปลอิสระ แต่ปัญหาที่ตามมานั้นก็คือ **ปัญหา**
ของ stereotype และปัญหาการขาดความ
หลากหลาย

ผู้เขียนพูดถึงปัญหานี้ด้วยความเคารพใน
คนที่ต้องทำงานบริหาร ต้องหาคนเขียน ต้อง
จัดหาบทความ ต้องหาโรงพิมพ์ ต้องหาทุน
พิมพ์ ฯลฯ และปัญหานี้ก็ทำได้เป็นความบกพร่อง
ของบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะไม่ ปัญหา
ของ stereotype นี้เป็นปัญหาที่ยังรากลึกอย่าง-
ยิ่งมาเป็นเวลานานแล้ว กล่าวคือในการศึกษา
ญี่ปุ่นไม่ว่าจะในระดับลึก หรือในระดับความ

ประทับใจก็ตาม เรามักจะพบว่ามีมุมมองญี่ปุ่น
แบบเดิม ๆ กล่าวคือ ถ้าหากจะกล่าวถึงความ
สำเร็จของญี่ปุ่นก็ไม่หนีไปจาก ความมีระเบียบ
วินัยของชาติ ความขยันขันแข็งของคนญี่ปุ่น
ถ้าพูดถึงความเจริญของญี่ปุ่นก็ไม่หนีไปจาก
ความสะอาด รถไฟตรงเวลา ฯลฯ เรื่องดังกล่าว
มิใช่เป็นสิ่งดี แต่เป็นสิ่งซ้ำซากและอาจทำให้
การศึกษาหาประโยชน์อันใดมิได้ การกล่าวว่า
ญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีระเบียบวินัยเขาถึงประสบ
ความสำเร็จ ก็มีความหมายโดยนัยว่า เพราะ
ไทยไม่มีระเบียบวินัย จึงไม่ประสบความสำเร็จ
อย่างญี่ปุ่น ถ้าหากสูตรนี้ตายตัว ก็ดูเหมือนไม่
มีความจำเป็นที่จะต้องมี “ญี่ปุ่นศึกษา” แต่
อย่างไร เพราะถึงแม้จะรู้ไปก็ไม่สามารถจะ
แก้ไขได้ (เพราะเราไปปักใจเสียแล้วว่า ญี่ปุ่น
มีระเบียบวินัย) ผู้เขียนขอกล่าวถึงตัวอย่างอีก
อันหนึ่งที่เชื่อมโยงกับประเด็นนี้ คือ การศึกษา
เรื่องการปฏิรูปของสมัยเมจิ และของรัชกาลที่ 5
ซึ่งเป็นหัวข้อที่เป็นที่นิยมกันไม่น้อย และเป็น
สิ่งที่นักวิชาการมักนำมาเปรียบเทียบอยู่เรื่อย ๆ
จากการลองสำรวจดูผู้เขียนคิดว่า การปฏิรูปทั้ง
สองนี้อาจนำมาเปรียบเทียบกันได้ยากยิ่ง เพราะ
สาระสำคัญของการปฏิรูปแตกต่างกันอย่างมาก
ยิ่งทำการศึกษาเปรียบเทียบไป ก็ยิ่งก่อให้เกิด
ความท้อแท้ประเภทที่ว่า “*ทำไมเขาเจริญ
แล้วเราไม่เจริญ ทั้ง ๆ ที่เราก้เริ่มต้นพร้อม
กัน นี้หว่า*”

อย่างไรก็ตามดูเหมือนปัญหา stereotype นี้ดูจะเป็นที่ตระหนักกันมากขึ้นในหมู่นักวิชาการไทย ฉะนั้นจึงมีความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงและความพยายามที่จะเสนอญี่ปุ่นในแง่มุมที่แตกต่างออกไป ดังปรากฏในวารสารไทย—ญี่ปุ่นศึกษา และนิตยสารตะวัน บ้างเป็นครั้งคราวแต่ทว่าปัญหาที่เจอก็ยังมิในเรื่องของการขาดความหลากหลาย เราจะพบว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องและเสนองานเกี่ยวกับญี่ปุ่นนั้น มักจะเป็นคนกลุ่มเดียว จำนวนน้อย และซ้ำหน้าซ้ำตาอยู่เกือบตลอดเวลา ผู้เขียนตระหนักดีว่าการกล่าวเช่นนั้นอาจไม่ยุติธรรมนัก และอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด หรือความท้อแท้ขึ้นในหมู่ที่ทำงานอย่างจริงจัง แต่ทว่าก็ขอกกล่าวไว้เป็นการสะท้อนปัญหาที่มีผู้มองประเด็นนี้อยู่บ้างไม่น้อย และเพื่อเป็นแนวทางของการเดินทางไปข้างหน้า แน่หนอนในระยะเริ่มต้นนี้มีคนจำนวนเพียงน้อยนิดที่มีความรู้เกี่ยวกับญี่ปุ่น และที่สนใจที่จะร่วมทำงานในด้านนี้ แต่ผู้เขียนก็ไม่อยากให้เราจำกัดตัวอยู่แต่ในเพียงวงวิชาการที่มักจะมีแต่นักสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเศรษฐศาสตร์ และนักรัฐศาสตร์ หรือไม่ที่นักธุรกิจ (ขาดการนำนักอื่น ๆ เข้ามาร่วมในวงการ) ผู้เขียนคิดว่าความพยายามที่จะค้นหาคนที่เข้ามาร่วมงาน โดยเฉพาะจากคนที่อยู่นอกวงการมหาวิทยาลัย อาจเป็นนักหนังสือพิมพ์ นักเขียน หรือนักแปลอิสระ หรือถ้ายิ่งได้ นักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ซึ่งมี

สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย—ญี่ปุ่น เป็นกำลังสำคัญ) ก็ตามอาจจะเป็นการเพิ่มพลังให้กับ “ญี่ปุ่นศึกษา” ได้เป็นอย่างมาก (ผู้เขียนอยากจะขอยกเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับ “ญี่ปุ่นศึกษา” ว่า พวกนักเขียนเรื่องสั้นหรือสารคดีของไทย เขามีคำล้อเลียนกันเองอย่างรุนแรงว่า “ผลัดกันเขียน เวียนกันอ่าน วานกันเชียร์”)

ผู้เขียนใคร่ขอกกล่าวต่ออีกว่า ปัญหาของการขาดความหลากหลายนี้ ด้านหนึ่งมาจากการกำหนดเป้าหมาย และเป็นเป้าหมายที่เคยเห็นมาแล้วในเรื่องของ “ไทยคดีศึกษา” ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ตลอดจนในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยอื่นด้วย) กล่าวคือการศึกษาลักษณะเฉพาะเช่นที่เป็นเรื่องสหวิทยาการ และภูมิภาคศึกษานี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานมักเล็งไปยัง “ลูกแก้ว” ที่เป็นอาจารย์ด้วยกันหรือไม่อย่างดีก็ในระดับบัณฑิตวิทยาลัย นักศึกษาในระดับปริญญาตรี แม้จะมีได้กิดกวดเขาโดยตรง แต่ก็มักเป็นผู้ที่อยู่นอกเหนือความสนใจอันนี้ ดังนั้นงานประเภทนี้โดยทั่วไปเราจะเห็นว่าขาด “ลูกแก้ว” ที่เป็นนักศึกษาปริญญาตรี ความจริงนักศึกษาระดับนี้เป็น “ลูกแก้ว” ที่ดี นอกจากจะมีจำนวนมากแล้วยังเป็นผู้ที่สนใจไม่รู้มากกว่าในระดับของผู้สูงอายุกว่าด้วยซ้ำไป การศึกษาประเภทที่เราพูดกันอยู่นี้ มักถูกมองว่าเป็นเรื่องเล็ก เป็นเรื่องเฉพาะไม่เหมาะกับวัยของระดับปริญญาตรี และการที่การศึกษาประเภทนี้เน้นอยู่กับการวิจัย

และการสัมมนา ทำให้มีลักษณะของการศึกษา “โดยอาจารย์ และ เพื่ออาจารย์” เป็นส่วนใหญ่ เป็นการแยกตัวออกมาจากส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของชีวิตมหาวิทยาลัย นั่นคือนักศึกษาปริญญาตรี ถ้าหากถูกถามอาจารย์มักจะให้เหตุผลในทำนองที่ว่า ถัดมาทำวิจัยอย่างดี มีการสัมมนา ผลประโยชน์นั้น ปลายก็จะตกอยู่กับนักศึกษาเมื่ออาจารย์ (อาจ) นำการวิจัยและการสัมมนานั้นไปสอน เราอาจตั้งความหวังไว้กับการเปิดวิชาโท “ญี่ปุ่นศึกษา” แต่ทว่าปฏิภริยาที่ได้รับ และการเริ่มโครงการนี้อย่างอ้อยอิ่ง (เช่นเดียวกับโครงการวิชาโท “ไทยศึกษา”) ก็ไม่ให้ความมั่นใจกับเราเท่าไรนัก

ที่นี้ลองหันมาดู**ปัญหาในทางด้านการปฏิบัติ** ปัญหาแรกที่เรพบก็คือ **ปัญหากระจายความรู้ “ญี่ปุ่นศึกษา”** ออกไปในวงกว้าง ผู้เขียนขอยอมรับว่าก่อนหน้าการตระเตรียมบทความนี้ ผู้เขียนไม่เคยรู้จัก**นิตยสารตะวัน**ของศูนย์ญี่ปุ่นศึกษาเลย ผู้เขียนเคยเห็นแต่**วารสารไทย-ญี่ปุ่นศึกษา** และไม่ทราบว่า**นิตยสารตะวัน** ได้มาเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์นี้ เมื่อมาอ่านดูก็เพิ่งรู้ว่าตนเองพลาดอะไรไปมากพอสมควร ผู้เขียนคิดว่านี่อาจจะเป็นปัญหาของการเผยแพร่หรือกระจายความรู้ที่เรามีอยู่ออกไปในวงกว้าง ปัญหานี้เป็นปัญหาของหนังสือหรือเอกสารทางวิชาการทุกมหาวิทยาลัย ซึ่งรู้จักกัน

อยู่ในวงจำกัดอย่างมาก ตัวแทนของสื่อมวลชนบางคนเคยบ่นกับผู้เขียนว่า มักไม่ทราบความเคลื่อนไหวของวงวิชาการ บางครั้งแม้จะทราบก็ไม่สะดวกที่จะติดต่อ หรือติดตามความก้าวหน้าในวงวิชาการ หาซื้อก็ยาก ที่จะซื้อก็มีจำกัด ฯลฯ ถ้าหากจะพูดให้ชัดก็คือ วงวิชาการควรอย่างยิ่งที่จะต้อง “เล่น” ในระดับมวลชน นำวิชาการของตนออกไปเผยแพร่ในรูปแบบหรือวิธีการต่าง ๆ นักวิชาการระดับสูงมักมองข้ามเรื่องการจัดการและการเผยแพร่นี้ไป มักจะคิดเสียว่าถ้าผลิตผลงานออกมาดี ก็จะมีผลดีตามมาเอง “ลูกค้า” ก็จะตามมาหา “สินค้า” ที่ดีเอง ความคิดที่วุ่นนี้ น่าจะทำให้วิชาการไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร และหนีไม่พ้นการถูกกล่าวขวัญว่าเป็น “หอคอยงาช้าง”

ปัญหาในทางปฏิบัติในเรื่อง “ญี่ปุ่นศึกษา” อีกปัญหาหนึ่ง ก็คือ **ปัญหาความสัมพันธ์ของนักวิชาการไทย กับ ญี่ปุ่น** (ไม่ว่าจะเป็นกับรัฐบาล มุลนิธิ นักวิชาการ หรือเอกชน ญี่ปุ่นก็ตาม) ปัญหานี้มาจากการที่มีการ “อดมิด” เรื่องนี้อย่างแรง เราปฏิเสธไม่ได้ว่า “ญี่ปุ่นศึกษา” เป็นผลของปัญหาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างญี่ปุ่นกับไทย ปัญหาการขาดดุลย์การค้า ก่อให้เกิดปฏิภริยาในหมู่คนไทย และก่อก่อให้เกิดความพยายามของญี่ปุ่นที่จะแก้ภาพพจน์ทางเศรษฐกิจของตน ดังนั้นญี่ปุ่นจึงทุ่มความช่วยเหลือ

ให้กับไทยในรูปต่าง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้เงินทุนที่จะสนับสนุน “ญี่ปุ่นศึกษา” ที่หลังไหลเข้ามา ยังมหาวิทยาลัยบางมหาวิทยาลัย และอาจารย์ นักวิจัยบางกลุ่มหรือบางคน ในเรื่องของผู้ให้และผู้รับ มีปัญหาของความสัมพันธ์กันเสมอ ในยุคสมัยที่สหรัฐอเมริกาทุ่มความช่วยเหลือทางทหารให้กับกองทัพไทยอย่างมากในช่วง

ทศวรรษ 1950-1960 นั้น John Girling ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Thailand : Society and Politics ว่าได้เกิดความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ (patron-client relationship) ขึ้น โดยที่สหรัฐอเมริกาเป็น patron และกองทัพไทยกลายเป็น client เป็นความสัมพันธ์ที่อึดอัดและมีปัญหาไม่น้อย

น่าเชื่อว่าปัญหา oyabun-kobun ก็อาจจะเกิดขึ้นในความสัมพันธ์อันเนื่องด้วย “ญี่ปุ่นศึกษา” เช่นเดียวกัน แม้ว่าท่านรัฐมนตรีการต่างประเทศหรือผู้นำท่านอื่นๆ ของญี่ปุ่น จะพยายามเสนอลัทธิแห่งความเท่าเทียมกันในเอเชีย ย้ำแล้วย้ำอีกก็ตาม แต่การมีผู้ให้และผู้รับ โดยที่ทางไทยมักเป็นฝ่ายรับเกือบจะตลอดเวลา ก็ดูจะหลีกเลี่ยงปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์นี้ได้ยาก ความสัมพันธ์ที่เป็นระบบอุปถัมภ์อาจส่งผลเสียต่อทางวิชาการ เพราะผู้รับก็ต้องเกรงใจและเกรงใจผู้ให้ว่าผู้ให้ประสงค์จะให้ทำงานในแนวไหน แนวที่ผู้ให้อาจไม่เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาของไทยก็เป็นได้ ยิ่งผู้รับที่รู้ทางลมก็ยิ่งจะทำให้แนว “ญี่ปุ่นศึกษา” เดินไปผิดทิศผิดทางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ปัญหาที่ร้ายแรงอย่างมากก็คือ ทำอย่างไรที่ “ญี่ปุ่นศึกษา” ในเมืองไทยจะสามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่ก็พึ่งพาญี่ปุ่นให้น้อยที่สุด อันนี้เป็นปัญหาในความสัมพันธ์แบบ oyabun-kobun กล่าวคือถ้าหากผู้อุปถัมภ์ จะด้วยเหตุผลหรือสถานการณ์ใดก็ตาม ตอนความอุปถัมภ์ดังกล่าว ตอนในขณะที่ผู้รับการอุปถัมภ์ยังไม่สามารถพัฒนาช่วยเหลือตนเองได้เต็มที่ ผู้รับการอุปถัมภ์ก็เกิดอาการใจ บัวยเจ็บ ล้มตายได้โดยง่าย อาจจะเป็นการมองโลกในแง่ร้ายเกินไปก็ได้ แต่ก็มีผู้ให้ความเห็นว่าในปัจจุบัน ถ้าตอนทุนช่วยเหลือ “ญี่ปุ่นศึกษา” ญี่ปุ่นหยุดการให้ทุน ผู้ทำงานทางด้านนี้ของไทยอาจจะเหลือเพียงไม่เกิน 10 คน ปัญหาอันเป็นปัญหาใหญ่ที่ผู้ที่อยู่ในวงการ “ญี่ปุ่นศึกษา” ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนญี่ปุ่นก็ตาม จะต้องพยายามหาทางแก้ไข ทั้งนี้เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเพื่อความเข้าใจอันถูกต้องของความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นสืบไป